UNIVERSITAT DE BARCELONA

Un article de Paul Preston revisa les matances de Paracuellos

08-03-2011

La revista Ebre 38. Revista Internacional de la Guerra Civil, que edita el Departament de Didàctica de les Ciències Socials de la UB i Llibres de Matrícula, publica en l'últim número, aparegut aquest mes de març, l'article «Les matances de Paracuellos», en què Paul Preston, professor de la London School of Economics and Political Science i membre del consell assessor de la revista, tracta aquest controvertit i polèmic episodi de la Guerra Civil espanyola.

L'estat de la qüestió que presenta Preston sobre allò que ja se sabia s'enriqueix amb una recerca pròpia que demostra la complicitat institucional #i de persones concretes que l'encarnaven# en els luctuosos esdeveniments. En les conclusions, el professor Preston deixa clar que les responsabilitats de Santiago Carrillo, que en aleshores exercia el càrrec de màxima responsabilitat en la Conselleria d'Ordre Públic de la Junta de Defensa de Madrid, van molt més enllà del que ell mai ha reconegut ni públicament ni en les seves memòries.

Les matances de Paracuellos van ser episodis organitzats d'assassinats massius de diversos milers de presoners, considerats contraris al bàndol republicà, que van tenir lloc durant la batalla de Madrid al municipi de Paracuellos i al terme de Torrejón de Ardoz, pròxims a la capital. Les matances es van produir aprofitant els trasllats de presos de

diverses presons madrilenyes, una operació que es coneixia popularment com a *saques*, i es van portar a terme entre el 7 de novembre i el 4 de desembre de 1936, mentre s'enfrontaven les tropes governamentals i franquistes pel control de la ciutat. La magnitud dels assassinats va ser molt gran: va ascendir a diversos milers, entre 2.000 i 5.000 (si bé hi ha grans discrepàncies sobre el nombre exacte de víctimes i això continua sent objecte de controvèrsia). Es consideren els assassinats de més dimensió en la rereguarda de la zona republicana. També són objecte d'aferrissades discussions aspectes com ara qui va donar l'ordre d'executar els evacuats de les presons i per què unes *saques* van acabar en assassinats massius mentre que en d'altres els presoners arribaven sans i estalvis a la destinació; en definitiva, les responsabilitats, directes i indirectes, dels afusellaments. Les matances de Paracuellos són encara objecte d'una agra polèmica, en què destaca l'èmfasi que s'ha posat en la responsabilitat que hi podria haver tingut Santiago Carrillo. Les publicacions sobre aquest tema abunden força. El llibre de referència ha estat, durant molt temps, *Paracuellos: cómo fue*, de l'hispanista irlandès Ian Gibson, publicat el 1983 i reimprès el 2005 sense cap modificació però amb un pròleg nou. Aquesta obra va ser la primera que va abordar de manera sistemàtica i sense tesis preconcebudes aquest assumpte. Aquell mateix any, el periodista i historiador gallec Carlos Fernández va publicar *Paracuellos del Jarama: Carrillo culpable?*, amb molta menys repercussió. Al 1994, amb motiu de la presentació que va fer Santiago Carrillo de les seves *Memòries*, en les quals, entre altres experiències, narra la seva actuació com a conseller d'Ordre Públic en la Junta de Defensa de Madrid i la seva relació amb els episodis de Paracuellos. Al 1998, al seu torn, Javier Cervera va publicar una anàlisi de la repressió i la resistència clandestina a Madrid durant la Guerra Civil, *Madrid en guerra. La ciudad clandestina, 1936-1939*, publicada el 1998, amb una segona edició el 2006, sobre una tesi doctoral anterior de l'autor (*Violencia política i acción clandestina: la retaguardia de Madrid en guerra*, 1996). En aquest llibre, es dedica un capítol (*Les saques de presos*) dintre de la secció *Madrid: revuelta derrotada, Estado destruído* en l'anàlisi de les matances de Paracuellos. La reimpressió del 2006 proporciona noves dades i troballes. L'any 2005, César Vidal va publicar *Paracuellos-Katyn. Un ensayo sobre el genocidio de la izquierda*.